

O'QISH SAVODXONLIGI DARSLARIDA BERILAYOTGAN ASAR MUALLIFLARINI O'RGANISH VA O'QITISH

Zulfiyaxon To'ychiyeva Abdulxamid qizi

Farg'ona viloyati Qo'qon shahar 3-umumiy o'rta ta'lim
maktabi Boshlang'ich sinf o'qituvchisi

<https://doi.org/10.5281/zenodo.7050536>

ARTICLE INFO

Received: 01st September 2022

Accepted: 03rd September 2022

Online: 05th September 2022

KEY WORDS

savodxonlik, matn, adib,
ijodkor, nutq, u, men, sen, ular,
biz, kim?, nima?, kimlar?,
mashq, topshiriq, bilim,
ko'nikma, malaka, til, xalq,
asar, tahlil, izoh, ibora, ona tili,
o'qish, o'qituvchi, o'quvchi

ABSTRACT

Boshlang'ich sinf o'qish savodxonligi darslarida berilgan asar va asar mualliflarini o'qitish metodikalarini o'rganish ular ustida amaliy ishlar olib boorish. O'quvchilarni bolalar adabiyotiga qiziqtirish, bolalar ijodkorlarini yaqindan tanishtirib boorish.

Bolalar adabiyoti o'zbek adabiyotining tarkibiy qismi sifatida o'tgan asrning so'nggi choragida shakllana boshlagan. Bir asrdan ortiq vaqt mobaynida u o'zining zukko kitobxonlari va iste'dodli ijodkorlariga ega bo'ldi. Shu ma'noda bolalar adabiyoti mustaqil fan, sohasi sifatida rivojlanib bormoqda. Bunda o'qish darslari juda katta ahamiyatga ega bo'lib, u orqali yosh avlodning jajji qalbida yozuvchi, shoir va adiblarning ijodiga, ularning betakror asarlariga qiziqish, havas va ishtiyoq uyg'otib boriladi.

Boshlang'ich sinf o'quvchilariga o'qishni o'rgatish ularga tarbiyaviy ta'sir etish, shaxsiy namuna ko'rsatish bilan bog'liq holda amalga oshiriladi. Darslikda berilgan shoirlar, olimlar, zamonamizning atoqli kishilarining asarlari bilan birga, ularning o'z hayotiy faoliyati ham hamma uchun o'rnak bo'larlidir. Zamonlar o'taveradi,

lekin xalq qalbini zabt etgan donishmandlar, elim deb, yurtim deb jonini xalq va millat ravnaqi yo'lida fido qilgan insonlar mangu yashaydi. Ularning hayot va ijodlari barchaga namuna.

Boshlang'ich sinflarning o'qish darslari o'z mohiyati, maqsad va vazifalariga ko'ra ta'limda o'zining alohida o'rniga ega. O'qish darslarining asosida savodxonlik va axloqiy-ta'lim tarbiya turadi. Shuning uchun ham boshqa predmetlar to'plamini o'qish ta'limisiz tasavvur qilib bo'lmaydi

Yozuvchi va shoirlarning yaratgan asarlarida va amaliy faoliyatida har doim ezgu g'oyalar ilgari surilgan, ulkan bunyodkorlik ishlari amalga oshirilgan. Bularni yosh avlodga o'rgatish, ongu shuuriga singdirish, hozirgidek tinch va farovon hayot uchun qilingan zahmatli mehnatlarni unutmaslik, aksincha, ularning qadriga yetish va bundan faxrlanib yashash

hissini shakllantirish barkamol avlodni voyaga yetkazishning muhim sharti sanaladi.

O'qish darslarini to'g'ri tashkil qilish juda muhim masala hisoblanadi. Chunki aynan shu darslarda o'quvchilar o'qish savodxonligini oshirib borishadi. O'qish savodxonligi – shaxs o'zining bilim va salohiyatini rivojlantirish, jamiyatda o'z o'rnini topish maqsadiga erishish yo'lida matnlarni tushunish, ulardan foydalanish, ular ustida mulohaza yuritish hamda ularga munosabat bildirish qobiliyati demakdir.

Bu asarlarni o'rganish davomida uning mualliflari haqida ham ma'lumotga ega bo'lishlari zarurdir. Boshlang'ich sinf o'qish darsligida asarlari berilgan mualliflarning hayoti va ijodini o'rganish va o'quvchilarga o'rgatish zarurdir.

1. Adabiy ta'limning asosiy maqsadi hamda vazifalarini belgilash.
2. O'qish darsliklarining shakl va mazmuniga ko'ra tasnif etish va tahlilga tortish.
3. O'qish darsligida asarlari kiritilgan mualliflar ro'yxatini tuzish.
4. Asarlarning mualliflari hayoti va ijodiga oid materiallarni to'plash.
5. Mualliflarning ijodini o'rganish.
6. Adiblar hayoti va ijodini o'qitishda innovatsion metodni ishlab chiqish.

Kuzatishlarimiz shuni ko'rsatdiki, bolalar adabiyotini rivojlantirish va o'rganish juda qiziqarli va murakkab jarayondir. Bu sohada qator muammolar mavjuddir. Boshlang'ich ta'lim samaradorligini oshirish omillari haqida gap ketganda, o'z kasbining ustasi bo'lgan yetuk kadrlar bilan bir qatorda o'qituvchining ta'lim berishi, o'quvchining esa o'quv materialini tez va to'liq o'zlashtirishiga yordam beruvchi o'qitish vositasi – darsliklarga ham

yetarlicha ehtiyojimiz borligi hech kimga sir emas! Bugungi kun talablariga to'liq javob bera oladigan va farzandlarimizning sifatli ta'lim olishlari uchun ishonchli manba bo'lib xizmat qiladigan darsliklar yaratish muammosi shu sohada faoliyat yuritayotgan har bir fidoyi, jonkuyar o'qituvchilarimizning kunda yuz bor o'ziga beradigan, eng ko'p o'ylandiradigan savoli bo'lishi tabiiy. Chunki o'qish darsliklarimizga kiritilgan asarlarni mualliflari haqida deyarli ma'lumotlar berilmagan. Dars o'tish jarayonida esa asar muallifi haqida ma'lumot berish kerak.

Bolalar adiblari ijodini o'rganish bo'yicha DTS va o'qish kitoblarining o'zaro mos kelmaslik holatlari ko'zga tashlanadi. Bunda o'qituvchilar uchun dars o'tish jarayonida qiyinchiliklarni yuzaga keltirmoqda. Shuningdek, dars o'tish jarayonini chegaralangandek bo'lib qolmoqda.

3-sinf o'qish darslarida bolalar adiblari Zahro Hasanova va Dilshod Rajab ijodi va asarlarini o'rganish jarayonida o'quvchilar uchun zarur bo'lgan manbalarning yo'qligi, biroq ular asar mualliflari ijodi va asarlariga juda qiziqishlari ma'lum bo'ldi. Shuning uchun ham yangi adabiyotlarga ehtiyoj ortib bormoqda.

O'qish darsligiga kiritilgan asarlarni tanlab olishda asosan asarning bo'limga mos tushishi ahamiyatlidir. Uning muallifi ahamiyatsiz bo'lib, asar muhim hisoblanadi. Bunday davom etsa kelajakda o'quvchilarimiz bolalar adiblarini bilmay, tanimay qoladilar.

O'qish darslarida didaktik o'yinlar orqali adiblar hayoti va ijodi haqida ma'lumotlar berib borilishi o'quvchilarning adabiyot olamiga, kitob mutolaasiga bo'lgan qiziqishlarini oshiradi. Qalbida adabiyotga

muhabbati bor avlodni buyuk kelajak kutadi.

References:

1. K. Qosimova, S.M atchonov, X. G'ulom ova, Sh. Yo'ldosheva, Sh. Sariyev. Ona tili o'qitish metodikasi — T.: «NOSHIR», - 2009. 314 b.
2. I.Azimova va voshqalar Ona tili va o'qish savodxonligi 1-qism. 1-sinf uchun darslik Toshkent: Respublika ta'lim markazi, 2021. -21 b
3. K. Mavlonova [va boshq.]. Ona tili va o'qish savodxonligi. 1-qism [Matn]: darslik 2-sinf uchun – Toshkent: Respublika ta'lim markazi, 2021. – 120 b.
- 4.R. Ikromova [va boshq.]. 8- nashri. — Ona tili umumiy o'rta ta'lim maktablarining 4-sinfi uchun darslik / Toshkent: „O'qituvchi“ NMIU, 2017. — 192 b.
5. Umarova M. va boshq. O'qish kitobi (3-sinf uchun darslik) – T.: Sharq, 2019 – B.74.
- 6.Z.A.To'ychiyeva.Boshlang'ich sinf o'qish darsliklariga kiritilgan asarlar mualliflarinining hayoti va ijodini o'rgatish. Magistr akademik darajasini olish uchun taqdim etilgan dissertatsiyasi.Qo'qon-2021. 80-bet.
7. Adizov B.R. Boshlang'ich ta'limni ijodiy tashkil etishning nazariy asoslari. Ped.fan.dok. diss. T., 2003-yil
8. M.Jumaboyev. Bolalar adabiyoti va folklori. – T.:Fan, 2006. – B.214., Bolalar adabiyoti. – T.:O'qituvchi, 2008 – B.367,
9. A.Suyumov, M.Jumaboyev. Bolalar adabiyoti. – T.:O'qituvchi, 1995 – B.220.
- 10.R.Barakayev. O'zbek bolalar adabiyoti va Abdulla Avloniy ijodi. . – T.: Fan, 2004 -. B.157.; Folklor – G'afur G'ulom – o'zbek bolalar she'riyati // O'zbek tili va adabiyoti, 2013, 3-son, B.23-29., Bugungi o'zbek bolalar she'riyatida badiiy tasvir // O'zbek tili va adabiyoti, 2017, 4-son, B.35-47.
- 11.N.Karimov. O'zbek bolalar adabiyoti: kecha, bugun va ertaga // Til va adabiyot ta'limi, 2017,2-son, B.17-21.